

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Raad voor Cultuur
Prins Willem Alexanderhof 20
2595 BE Den Haag

Erfgoed en Kunsten
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon
T.P. van den Berg
T +31 6 22 20 74 39
t.p.vandenbergh@minocw.nl

Onze referentie
1216758

CC Raad voor de leefomgeving
en infrastructuur

Datum

Betreft Verzoek advies 'Erfgoed Telt: toekomstbestendig erfgoedbeleid en
-stelsel'

Geachte raad,

Met deze brief verzoek ik u om met de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) een gezamenlijk briefadvies uit te brengen over een 'toekomstbestendig erfgoedbeleid- en stelsel'. Ik wil u daarbij een aantal specifieke vragen en aandachtspunten meegeven. Deze adviesaanvraag is, gezien de raakvlakken met de fysieke leefomgeving en het traject van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI), afgestemd met het ministerie van Infrastructuur en Milieu. Het advies dient ter ondersteuning van het beleidstraject Erfgoed Telt dat gericht is op de herziening van het erfgoedbeleid en de herijking van het financiële stelsel van het (onroerend) erfgoed.

Erfgoed in perspectief

Voor cultureel erfgoed is veel belangstelling: veel vrijwilligers zijn bezig met het behoud en beheer ervan, het wordt gezien als een vanzelfsprekend onderdeel van de leefomgeving en het is voor velen een baken van identiteit in een globaliserende wereld. Het onroerende culturele erfgoed, waaronder de (archeologische) rijksmonumenten, rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten en waardevolle historische gebieden zoals de werelderfgoedgebieden, verkeert over het algemeen in een goede of redelijke staat, zo blijkt uit de Erfgoedbalans.¹ De positieve effecten van de gebiedsgerichte erfgoedzorg, die is ingezet met de Modernisering van de Monumentenzorg (MoMo) in 2009, worden zichtbaar. Gemeenten houden steeds meer rekening met onroerend cultureel erfgoed bij het opstellen van ruimtelijke plannen, herbestemming is een begrip geworden en als uitvloeisel van de Visie Erfgoed en Ruimte (VER) zijn veel belangwekkende projecten tot stand gekomen die inspirerend en vernieuwend zijn en waarbij cultureel erfgoed richtinggevend is geweest bij de inrichting van de leefomgeving. Dit is ook van belang in relatie tot de nieuwe Omgevingswet, die naar verwachting zal leiden tot een nog integraler afwegingsproces en waarin gemeenten een belangrijke rol zullen spelen.

---

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2016–2017, 31 482, nr. 102

De monumenten staan er, zoals hierboven aangegeven, goed tot redelijk bij in Nederland. Ongeveer tachtig procent van de monumenten bevindt zich in rustig vaarwater. Grotere opgaven tekenen zich af bij de overige twintig procent. Het gaat dan om de gebruiksmogelijkheden van grotere gerestaureerde monumenten in bijvoorbeeld krimpgebieden, moeilijk te exploiteren binnenstadskerken of de omgang met landgoederen en buitenplaatsen in een dynamische omgeving met steeds wisselende eisen op het gebied van milieu en een veranderend landbouwbeleid. En er blijft een restauratievoorraad van ongeveer tien procent met als aandachtspunt de meer zorgelijke staat waarin veel agrarische monumenten zich bevinden.

Erfgoed in transitie

Tegelijkertijd verandert de wereld om ons heen. We staan aan het begin van een aantal transitieopgaven die de fysieke leefomgeving sterk zal beïnvloeden. Klimaatadaptatie, de energietransitie, een bevolkingstransitie die leidt tot verdergaande stedelijke groei, krimp en ontkerkelijking, snel groeiend toerisme, verduurzaming en schaalvergroting in de agrarische sector en de circulaire economie, raken direct of indirect het cultureel erfgoed. Zo leidt de energietransitie tot nieuwe ruimtelijke functies die van invloed kunnen zijn op bijvoorbeeld stads- en dorpsgezichten en het beoogde behoud van werelderfgoedgebieden, maar ook tot een verduurzamingsopgave bij rijksmonumenten. Ontwikkelingen in de agrarische sector zorgen nu al voor een toenemende leegstand van agrarisch erfgoed en daarmee voor een herbestemmingsopgave. Zowel verduurzaming als leegstand kunnen de instandhouding van de rijksmonumenten in gevaar brengen, zeker in perifeer gelegen gebieden waar economische dragers voor herbestemming moeilijk zijn te vinden. Dit raakt aan discussies over de omgang met regionale differentiatie en -profilering. Het perspectief op erfgoed zelf is overigens evenmin statisch: een veranderende bevolkingssamenstelling met een grotere diversiteit kan leiden tot discussie over welk erfgoed we willen doorgeven aan volgende generaties.

Toch is het nog niet altijd goed te overzien wat de aard van de transities is, welke impact ze hebben op ons cultureel erfgoed en welk beleid, welke strategieën en welke instrumenten er nodig zijn voor de toekomst. Het uiteindelijke doel is te komen tot een breed gedragen beleid dat monumenten en historisch waardevolle gebieden sterk maakt voor de toekomst en dat gesteund wordt door een adequaat stelsel van financiering. Daarover laat ik mij graag adviseren.

Advies

Gezien de interactie tussen de transitieopgaven en de zorg voor het cultureel erfgoed, ben ik van mening dat de bundeling van de expertise van de Raad voor Cultuur en de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur in een gezamenlijk briefadvies over een 'toekomstbestendig erfgoedbeleid- en stelsel' voor de hand ligt. Ik wil u vragen om bij uw gezamenlijk advies in te gaan op de volgende vragen:

- *Welke transitieopgaven zijn het meest urgent in relatie tot het onroerend cultureel erfgoed in de leefomgeving?*
- *Welke effecten hebben deze transitieopgaven op het cultureel erfgoed en is het huidige erfgoedbeleid – zowel het objectgerichte als het gebiedsgerichte beleid – voldoende toekomstbestendig?*

- *Welke bijdrage kan cultureel erfgoed leveren bij de aanpak van de transitieopgaven?*
- *Is er behoefte aan nieuwe strategieën en (aanpassing van) instrumenten en zo ja, welke?*
- *Welke taak- en rolverdeling van zowel overheden als andere partijen in het erfgoedveld hoort daar bij?*

Onze referentie
1216758

Het advies dient te passen binnen de doelstellingen van het project Erfgoed Telt: het toekomstbestendig maken van de rijksmonumenten en het erfgoed nog volwaardiger onderdeel laten zijn van de fysieke leefomgeving door verbindingen te leggen met andere sectoren.² De reikwijdte van de Erfgoedwet, de (aanstaande) Omgevingswet en de kaders van de NOVI zijn daarbij leidend.

Graag verzoek ik u om uw briefadvies op de eerste week van januari 2018 kenbaar te maken.

Een afschrift van dit verzoek heb ik verzonden aan de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur.

Met vriendelijke groet,

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

dr. Jet Bussemaker

---

² OCW, *Projectplan Erfgoed Telt: naar een toekomstbestendig erfgoedbeleid*. Den Haag, april 2017. Zie: <https://cultureelerfgoed.nl/dossiers/erfgoed-telt>